

bus etiam expressim primæ positæ a nobis legi adscripsimus: hoc est, sive supresse contigerit talium filiorum patres, sive mori: nondum vero huiusmodi negotio aut decreto aut transactione finis acceptus est: secundum hæc tales causæ ad leges a nobis positas deducantur: exceptis illis negotiis, quæ contigit ante leges a nobis positas aut decreto iudicium aut transactione determinari.

EPILOGUS.

Quæ igitur nobis placuerunt, et præsentē sacra declarata sunt lege, tua sublimitas manifesta omnibus facere studeat. — Dat. 15 kal. Aug. Constantin. p., post consulatū BELISARI V. C.

TIT. VII.

DE ADMINISTRANTIBUS OFFICIA IN SACRIS APPELLATIONIBUS.

NOVELLA CONSTIT. XX.

Imp. JUSTIN. AUGUST. Joanni gloriosiss. sacrorum prætoriorum præfecto, iterum exconsuli et patricio.

PREFATIO.

Jam quidem sacram fecimus legem² de appellationibus eloquentem, quem oportet servari modum super eis, et unde ad quos fieri appellationes quasque deceat: quam tam ad tuam celsitudinem, quam ad gloriosissimum misimus quæstorem. Quia vero plurima facta est dubitatio de administrantibus eis officiis: cum ii qui ex sacro quidem epistolarum scrinio sunt spectabilium iudicium, vindicarent sibi appellationis ministerium: qui vero ex sede tuæ sunt celsitudinis, maxime dicerent se hædi, si mutato schemate, nequaquam soli appellationibus ministrarent: si quæ a clarissimis provincialium iudicibus veniunt ad solum tuum iudicium, sicut prius erat dum in divino quidem ipse audires consistorio, ministraret vero officium tuum: sed propter spectabilium schema in ordine sacri auditorii negotio moto, et pariter audiente tua celsitudine cum gloriosissimo nostro quæstore, utriusque partis totum sibi applicarent: congregatis apud tuam celsitudinem et gloriosissimum nostrum quæstorem sæpius et iis qui ex sacris scriniis appellationibus ministrant, et qui ex tuæ sedis celsitudine et officio: novissime ad quandam formam causa perducta est, quam ex non scripto ad nos deluxistis. Causa vero nobis non incongrua visa placuit: et interim, quoniam Paphlagonia et Honoria divisæ prius in iudices duos, in unum eundemque reductæ sunt prætoris nomen suscipientem: hoc indubitate placuit schema tuo competere cingulo. Hoc idem et in duobus aliquando positis, hoc est, Hellesponto, et Ponto Polemonico: nam et illie duobus constitutis prius iudicibus, nunc autem uno moderatore facto, et decorato etiam ipso spectabilium dignitate, rursus hoc proveniebat: et ad tuum solummodo iudicium ferri appellationum lites oportebat, secundum terminum tamen constitutionis de appellationibus.

CAP. I. Ut sola cohors P. P. ministret in ejus appellationibus.

Complacuit igitur simul iis quidem officiis utriusque administrationis, simul autem vobis ambobus insuper et nobis recte se habere visum est, solum officium tuæ celsitudinis talibus ministrare appellationibus, sicut et prius fuit, et in schemate sacri auditorii dicantur, et adsit gloriosissimus noster quæstor, et particeps sit gestorum.

CAP. II.

Sed etiam quoniam primæ³ Cappadociæ præses prius ad tuum cingulum respiciebat solum, et tibi appellationes ferebantur: nunc autem in spectabilis proconsulis figuram mutatus est, nihilominus competens est et illam administrationem appellationem suscipientem et mittentem, hic litem secundum nostram constitutionem ordine sacri nostri auditorii eam examinari: præsentē quoque gloriosissimo nostro quæstore, et pariter audiente negotium, solo officio ministrante tuo: quoniam et prius hoc solum erat: nam etsi spectabilis comes donum permixtus est, tamen neque pridem multæ quædam movebantur causæ apud eum: neque ex iudicio ejus ferebatur aliqua pene appellatio hic. Nunc autem quæ circa ararii dispensationem sunt, et aliis hæc quibusdam tradidi-

TIT. VII. — 1. Fac. N. 62; L. 2, C. de legib. — 2. L. ult. C. de temp. et reper. appellat. N. 23. — 3. N. 8, c. 18, § 24. — 4. d. N. 8, c. 18, § 45. — 5. Adde N. 51, c. 1, § 3. — 6. Inno.

mus: et non oportet ob hoc minui sedem tuam: sed similiter tuum ministrare officium solum hic delatis negotiis.

CAP. III.

Hoc ipsum etiam in Armenie proconsule⁴: quoniam prius administrationem eam ordinariam⁵ facientes, et nunc nihil ei addentes, in proconsulis figuram mutavimus. Etenim inde venientibus litibus tuæ celsitudinis ministravit officium, lite quidem in ordine sacri auditorii (sicut prædiximus) movenda apud eos: apud autem ambos vos examinanda: nihilominus autem officio tuo ministrante causæ, sicut prius fuit, dum solum administrationis ordinariæ haberet schema, majore ordine non suscepto.

CAP. IV.

Quoniam vero Lycaoniam et Pisidiam et Isauriam sub iudicibus primitus constitutas, et appellationes destinantes ad sedem tuam, nunc decorari prætorum⁶ cingulo contingit: licet videatur quodammodo permixtum quoddam ei etiam militare officium: quoniam prius et dux in utraque harum provincialium fuit: necessario nobis se habere placuit propter hanc novitatem, soli sedi tuæ et gloriosissimo quæstore tradere appellationum examinationem: cedere quoque clementius tuo officio, ut iis quæ super hoc aguntur, ministrent: unde sive aliquid factum est tale prius, sive etiam postea fiat: eundem ordinem causæ imponi sancimus.

CAP. V.

Quia vero dæ fuerunt ministraciones pure et comitis Orientis, et iudicis primæ Syriæ: et civiles quidem hujus administrationis appellationes ad tuam referentur sedem, officio administrante solummodo tuo: comitis autem Orientis, utpote spectabilis, in sacrarum auditionum figura, ad sedem tuam et gloriosissimi quæstoris veniebat, solis qui ex sacris sunt scriniis ministrantibus.

CAP. VI.

Sed hoc in hac parte nobis bene se habere visum est, in hac videlicet administratione commune dare ministerium, et iis qui ex sacrarum epistolarum scrinio sunt, et qui ex officio tuæ celsitudinis: quod enim prius duorum vicariorum fuit Pontica et Asia, et omnino innovatum est, et in unius administrationem solius provincie mutatum (dicimus autem aliud Galatiæ, aliud autem Phrygiæ Pacatiæ) veniat quidem tam ad tuam celsitudinem, quam ad gloriosissimum quæstorem: solum autem modo ministerium suscipiat officium sedis tuæ.

CAP. VII.

Illud tamen sancimus, ut ex administrationibus nunc a nobis adinventis, et mutantibus antiquum schema, sive hoc ipsum secundum naturam propriæ iudicetur administrationis, sive etiam ex delegatione nostra, idem servetur schema: et tibi solum administrare officium tuæ celsitudinis sancimus.

CAP. VIII.

Similiter sive ex delegatione, sive ex cinguli natura appellatio veniat, officium tuæ celsitudinis ministrare appellationibus sancimus: sive etiam ex delegatione nostra, similiter officii erit tui.

CAP. IX.

In quibus autem commune diximus et tuorum officiorum et sacri scrinii ministerium, similiter commune servamus, sive ex delegatione, sive (secundum quod dispositum est) in iudicio fiat examinatio. Super illis tamen litibus quas non spectabiles iudices iudicant, sed advocati solum: referatur negotium tam ad sedem tuam, quam ad gloriosissimum quæstorem devotissimis libellis⁷ ministrantibus eis: quoniam dum nihil omnino super istis innovatum sit, antiquam servamus figuram, sicut etiam in aliis omnibus non innovatis antiqua ministeria manere in semetipsis disposuimus, nulla novitate faciendâ: accedens namque novatio, alter quodammodo oportere fieri etiam ministrantium ostendit figuram.

EPILOGUS.

Quæ igitur placuerunt nobis, et per hanc sacram declarata sunt legem: tua celsitudo omnibus faciat manifesta edictis destinatis a se: ut omnes cognoscant quæ nobis sunt placita. — Dat. 15 kal. april. C. P., post consulat. BELISARI V. C. 535.

vide N. 8, c. 18, § 19, 20; N. 27. — 7. Adde L. ult. C. ubi senat.; L. 52, C. de appellationib.

TIT. VIII.

DE ARMENIIS¹.

NOVELLA CONSTIT. XXI.

Imper. JUSTINIAN. AUGUST. Acacio proconsuli Armeniæ.

PREFATIO.

Armeniorum regionem bene legibus gubernari volentes, et nihil ab alia nostra differre republica, et administrationibus eam Romanis ornativimus, prioribus eam liberantes nominibus et figuris uti Romanorum assuevimus, sanctionesque non alias esse apud eos quam quas Romani nominant, disposuimus, et existimavimus oportere expressa lege illud quoque corrigere, quod male apud eos delinquebatur, et non secundum barbaricam gentem virorum quidem esse successiones tam parentum quam fratrum et alterius generis, mulierum² vero nequaquam neque sine dote eas ad viros venire, nec emi a maritis futuris, quod barbarice hactenus apud eos servabatur, non ipsis solummodo hæc ferocibus sententibus, sed etiam aliis gentibus ita exonorantibus naturam, et semineum injuriantibus genus, tanquam non a Deo sit factum nec serviat nativitati, sed tanquam vile et exonorandum, et extra omnem competentem honorem.

CAP. I.

Sancimus itaque per hanc sacram legem, et apud Armenios hæc ipsa tenere, quæ et apud nos occasione successione feminarum, et nullam esse differentiam masculi et femine: sed sicut et in nostris legibus dispositum est, secundum quam figuram heredes existant parentum, hoc est, patris et matris, et avi et aviæ, et adhuc longius, vel eos qui post ipsos sunt, hoc est, filii et filia, et quemadmodum ipsi hæreditatem transmittant, ita apud Armenios esse, et nihil Armeniorum leges a Romanorum differre. Si enim nostræ reipublicæ sunt, servantque nobis cum aliis gentibus et omnibus nostris fruuntur, nequaquam solæ apud eos femine nostra æquitate repellentur, sed omnibus sub æquitate nostra erunt leges, quasque et ex veteribus collegimus et in nostris posuimus Instituti atque Digestis, et quasque ex imperiali legislatione tam priorum imperatorum, quam nostra conscriptæ sunt.

CAP. II.

Hæc igitur omnia valere per omne tempus sancimus incipientia a principis presentis quartæ decimæ indictionis et hujus secundum quam hanc scripsimus legem. Nam et antiquiora perscrutari, et ad superiora tempora ascendere, confusionis magis quam legislationis est, sed ex temporibus (sicut prædiximus) presentis quartæ decimæ indictionis tantum et in subsequenti universo tempore successiones maneat similes: ex omni causa quæ in successionebus relata est, similiter in mulieribus, similiter in viris de cætero servandis. Quod autem prius factum est, omne manere in priori figura sinimus, sive in progenitorialibus, sive in aliis factum est, nihil omnino communicantibus femineis personis super jam divisus progenitorialibus prædiis aut factis successionebus usque ad tertiam decimam indictionem et hanc, sed ex memorato tempore, hoc est, quarta decima indictione, valere quæ a nobis sunt legislata, sancimus.

EPILOGUS.

Quæ igitur placuerunt nobis, et per hanc sacram declarata sunt legem, tua magnificentia, et qui post eam administrationem susceperint, in perpetuum custodire festinent. — Dat. 15 kal. april., post BELISARI V. C. consulatum.

COLLATIO QUARTA.

TIT. I.

DE NUPTIIS¹.

NOVELLA CONSTIT. XXII.

Idem imperator Joanni gloriosiss. sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli et patricio.

PREFATIO.

Plurimæ quidem jam variaeque positæ sunt leges a nobis unicuique

TIT. VIII. — 1. Adde Edict. 3. Nov. 8, c. 18, § 22, 23, 43. — 2. L. 14, C. de legitimis heredib.; N. 118, c. 4. — 3. L. 1, c. 1. — 4. Lib. 5; C. p. — 2. N. Leon. 26; L. 220, in fin. D. de verb. sign. — 3. L. 1, 2;

parti prius a nobis sancitorum quidem aut dispositorum, visorum autem nobis habere non recte, ad meliora dantes viam, et exponentes subjectis quo competat degere modo: hoc autem quod nunc a nobis fit, lex quædam est communis omnibus et propria, rebus competentem ordinem ponens. Si enim matrimonium sic est honestum, ut humano generi videatur immortalitatem² artificiose intrudere, et ex filiorum procratore renovata genera manent: jugiter Dei clementia, quantum est possibile, nostræ immortalitatem donante naturæ, recte nobis studium est de nuptiis. Alia namque omnia quæ sancita sunt a nobis, non omnibus competunt, nec hominibus, nec rebus, nec temporibus: studium vero nuptiarum totius est (ut ita dicatur) humanæ sololis: ex quo etiam renovatur solo: et ampliori quam alia solitudine dignum est. Antiquitas equidem non satis aliquid de prioribus aut secundis perscrutabatur nuptiis: sed licebat et patribus et matribus et ad plures venire nuptias, et lucro nullo privari: et causa erat in simplicitate confusa. Majoris autem Theodosii temporibus amplior sollicitudo facta est circa hujus rei tractatum, donec circumiens per cæteros imperatores, in Leonem³ pie memoria pervenit, virum fortiter atque viriliter etiam de istis plerumque sancientem. Nos autem in constitutionum compositione multa quidem et alia de istis decrevimus: existimavimus autem oportere nunc consiliis perfectioribus causam considerantes etiam quædam corrigere, non aliorum solummodo, sed etiam quæ a nobis ipsis sancita sunt. Non enim erubescimus⁴ si quid melius etiam horum, quæ ipsi prius diximus, adveniamus, hoc sancire, et competentem prioribus imponere correctionem, nec ab aliis expectare corrigi legem.

CAP. I. Ut hæc constitutio in futurum valeat, non in præteritum.

Duo⁵ igitur hæc præmittantur huic legi. Et primum illud: ut omnia quæcumque in prioribus sancita sunt, sive a nobis, sive a prioribus nostris, hæc valeant singula secundum propria tempora non habentia ullam ex præsentē lege novitatem: sed et in suis casibus valitura atque tractanda: et suos eventus ex iis quæ jam positæ sunt legibus expectantia, et nihil communicantia presentē legi. Presentem vero legem ex nunc valere volumus in omnibus futuris casibus, et in omnibus postea nuptiis, sive prioribus, sive deinceps, et in posteris aut futuris, sive nuptialibus lucris, sive successionebus quæ ex filiis sunt: etenim quod quidem omne jam præcessit conscriptis relinquimus legibus: quod vero futurum est, per presentem munimus legem. Unde sive secunda provenierint nuptiæ, sive parentibus successiones ex prioris matrimonii filiis, sive lucra ex dotibus, aut antenuptialibus donationibus, aut ex alia causa: sive existentibus ex secundo matrimonio filiis, sive etiam non: in prioribus temporibus hæc serventur secundum sua singula tempora: et fruuntur tam viri quam mulieres prioris legislatione, sive ad alias venerint nuptias, sive etiam usque ad priores steterint: sive successerint filiis, sive aliquid omnium egerint priores sequentes leges. Illis enim credentes, et ita contrahentes nullus culpabilis quare non futurum sciverunt: et hoc quod videbatur quidem et tractabatur omnibus modis crediderunt: quod vero nondum factum erat, non formidaverunt. Unde illa quidem omnia manent suum servantia ordinem: deinceps vero tempus in posterioribus pariendis casibus omnia in una hac lege posita atque collecta respiciat quæcumque de futuris (sicut dictum est) nuptiis competunt valere. Unum itaque hoc præmittatur legi.

CAP. II. Ut penam hæc lege secundis nuptiis constitutam, conjuges testamento sibi remittere possint.

Secundum vero illud: Ut omnia quæcumque ex hodierna die testator disposerit de talibus sive vir sive mulier consistat, hæc valeant. Disponat itaque unusquisque super suis, ut dignum est, et sit lex, ejus voluntas: sicut et antiquissima nobis lex et prima pene reip. Romanorum disponens ait, (dicimus autem duodecim tabularum) secundum antiquam et patriam linguam ita dicens, nisi legassi quisque de sua re, ita jus esto, nullo valente citra illius voluntatem, nec si sacram impetret formam, nec si quidpiam aliud omnium, aliquid aliter disponere in rebus alienis. — § 1. Si vero nihil testator dixerit aut disposerit, quod non jam positus et valentibus præoccupatum sit legibus nec aliquid contra universales leges ordinaverit: tunc hæc nobis lex posita sit, omnia quantum est homini possibile comprehendens et transiens in brevi, et ea quæ in prioribus erant corrigens nuptiis, et quæ in secundis et ea quæ in successionebus et in solutionibus nuptiarum, sive ex morte, sive ex separatione: et ea quæ ante luctuosum tempus sunt, et post illud, et unam quandam continuationem faciens totius hujus conscriptionis atque legislationis: olim quidem inchoatam, ex quinque vero præcipue et

5. C. de secundis nupt. — 4. L. 6, C. d. t. — 5. L. 8, 9, 10, 11, C. d. t. — 6. Adde L. 20, P. de iudicium 11, l. 1. — 7. Authent. Ad eos, C. de secundis nupt. — 8. Inst. de lege Falidia in 11; L. 1, pr. D. ad leg. Falidia; L. 120, D. de verb. sign.